

Oslo, 28.6.2024

Klima- og miljødepartementet (KLD)

Høring – NOU 2024:2 I samspill med naturen

Vi viser til høring av «NOU 2024:2 I samspill med naturen – Naturreisiko for næring, sektorer og samfunn i Norge», (deres ref. 24/990).

Norsk Friluftsliv representerer de 19 store frivillige friluftslivsorganisasjonene i Norge, med til sammen over en million medlemskap og nær 5000 lokale lag og foreninger. Norsk Friluftsliv skal blant annet ivareta allemannsretten, fremme det enkle og naturvennlige friluftslivet og sikre friluftslivets naturgrunnlag. Som en del av dette arbeidet jobber vi for å styrke hensynet til natur og friluftsliv i politikk, planer og lovverk.

Innledning

Bakgrunn for oppnevningen av naturreisikoutvalget er at tap av naturmangfold er en stor trussel mot en bærekraftig utvikling og vår egen eksistens. Utvalgets mandat var blant annet å beskrive hva naturreisiko er, vurdere hvordan næringer og sektorer i Norge og samfunnet er og kan bli berørt av tap av natur og naturmangfold, og se på hvordan aktører i offentlig og privat sektor kan analysere og håndtere naturreisiko på best mulig måte.

Utredningen har en god beskrivelse av hvilke alvorlige konsekvenser tap natur vil få, hvilken risiko dette innebærer for samfunnet og behovet for å handle. Blant annet skriver utvalget:

«Som verdenssamfunn både overstiger og svekker vi klodens ressursgivende, livsstøttende og avfallsabsorberende kapasitet som vi selv er helt avhengig av. Naturtapet rammer alle, men fattige og sårbare rammes hardest, og det vil kunne gi alvorlige konsekvenser for dagens unge og kommende generasjoner.»

«Naturtap gir risiko for reduksjon i naturens bidrag til mennesker og for forsterkede ulemper, som sykdommer, skadelige organismer og andre naturskader. I samspill med klimaendringer og andre miljødeleggelses bidrar derfor naturtap til å undergrave en rekke av FNs bærekraftsmål. Dette rammer sårbare og fattige land og grupper mest. Miljødeleggelsene truer dermed samfunnets stabilitet, og øker faren for konflikter og migrasjoner, som igjen blir en del av risikobildet ved naturtapet.»

Etter at det ble enighet om konvensjonen om bevaring av biologisk mangfold i Rio i 1992, har det kommet mange stortingsmeldinger, målsettinger, handlingsplaner, blant annet Aichimålene som skulle stoppe tapet av biologisk mangfold innen 2020, og retningslinjer som har hatt til hensikt å ta var på naturen. Felles for alle disse er at det ikke har vært politisk vilje til følge opp med handling, til tross for at dette handler om vår eksistens.

Det som trengs nå, er derfor klare nasjonale mål og forpliktende tiltak som tar naturkrisa og naturavtalen på alvor. Blant annet må:

- naturens rettsvern styrkes vesentlig, og
- arealnøytralitet bli et overordnet nasjonalt krav i all arealplanlegging.

Det vil kreve politikere som har evne og vilje til å gjennomføre dette og gjøre tøffe prioriteringer.

Utredningens anbefalinger

Det er viktig å ansvarliggjøre både myndigheter og private aktører innenfor alle sektorer om hvilke alvorlige konsekvenser naturtap vil få. Vurdering av naturrisiko, sammen med en forbedringsorientert rapportering, slik utvalget foreslår, kan være et viktig bidrag for å redusere naturtap. Anbefalingene som utvalget kommer med er rettet mot myndigheter på nasjonalt nivå, mot offentlig sektor for øvrig, og mot privat sektor.

Utvalget kommer med en rekke anbefalinger som Norsk Friluftsliv støtter. Det er imidlertid avgjørende at Stortinget og regjeringen legger klare rammer, som vil redusere naturrisiko og som alle aktører, både offentlige og private, må forholde seg til. Vi vil derfor framheve noen anbefalinger fra utvalget vi mener er særlig viktig.

Anbefalinger rettet mot myndigheter på nasjonalt nivå:

- *konsekvenser for naturrisiko skal vurderes i alle relevante beslutninger på nasjonalt nivå*
- *stortingsmeldingen om oppfølging av naturavtalen inneholder konkrete mål og tiltak som lever opp til ambisjonene og intensjonene i naturavtalen, og bidrar til å redusere fysisk naturrisiko i Norge*
- *stortingsmeldingen tydeliggjør hva målene og tiltakene betyr i praksis, både aggregert og enkeltvis for ulike aktører i lys av deres rolle i gjennomføringen, slik at meldingen bidrar til forutsigbare rammevilkår og redusert overgangsrisiko for offentlige og private aktører*
- *det i forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen arbeides for et naturforlik på linje med klimaforliket, for å sikre tydelig retning, langsiktighet, og forutsigbarhet i møte med naturrisiko*
- *naturrisikovurderinger på nasjonalt nivå må ta hensyn til mangfoldet av verdier vi får fra naturen, inkludert ikke-prissatte virkninger og langsiktige verdier for hele samfunnet og framtidige generasjoner. – vurderinger av fysisk naturrisiko tar hensyn til konsekvensene ved tap av natur og forringelse av naturens bidrag til mennesker i Norge og resten av verden*

På alle spørsmål som regjeringen får angående tiltak for å stoppe naturtap, henvises det til den kommende stortingsmeldingen. Norsk Friluftsliv har derfor store forventninger til at denne meldingen inneholder tiltak som vil gjøre en reell forskjell.

Anbefalinger rettet mot offentlig sektor (stat og kommune)

- *det utvikles metoder og data som gir bedre kunnskap for å identifisere norsk naturs bidrag til mennesker (økosystemtjenester) i sektorer, næringer og samfunn for øvrig, og om bidragenes verdier, inkludert de bidragene som ikke er prissatt*
- *det utvikles mer kunnskap om status og trender i norsk naturs bidrag til menneskelig velferd (økosystemtjenester), blant annet gjennom arbeidet med naturregnskap*
- *det satses videre på utvikling av heldekkende naturkart og nye miljødata*
- *arbeidet med etablering og utvikling av et naturregnskap for Norge utnyttes for bedre vurdering av naturrisiko, blant annet for å styrke grunnlag for samlede vurderinger og avveininger i politikken*

Kunnskap om økosystemtjenester og naturregnskap er viktige verktøyer, men disse verktøyene løser i seg selv ingen ting, uten reelle politisk vilje til å bruke disse verktøyene til fordel for naturen.

- *kommunenes miljø- og naturkompetanse styrkes, inkludert gjennom interkommunalt samarbeid og gjennom samarbeid mellom kommuner, fylkeskommunen og statsforvalteren*

Manglende miljø- og naturkompetanse og kapasitet har vært et kjent problem over lang tid, noe Norsk Friluftsliv, som mange andre, har påpekt mange ganger. Blant annet har Generalistkommuneutvalget pekt på dette som et problem, særlig i små kommuner.

- *det må sikres at konsekvensutredninger gjennomføres med relevant og tilstrekkelig kompetanse og kapasitet både hos bestiller, utreder og beslutningsmyndighet*

Det har lenge vært kjent at det er et stort behov for å heve det faglige nivået på konsekvensutredninger og at disse må gjøres uavhengig av utbygger.

- *statlige, regionale og kommunale myndigheter bruker naturrisikovurderinger til å treffe beslutninger som er i tråd med føre-var-prinsippet, og som kan bidra til bedre forståelse av samlet belastning og faren for potensielt katastrofale utfall*

Med naturmangfoldloven, som kom i 2009, ble de miljørettslige prinsippene om «føre-var og «samlet belastning» del av norsk lovverk, uten at det har fått vesentlig betydning. Det er derfor viktig at bestemmelsene får en reell betydning i forvaltningen av norsk natur.

- *det nedsettes et offentlig utvalg som vurderer revisjon av plan- og bygningsloven og andre relevante lovverk med henblikk på å sikre at hensyn til naturrisiko er ivarettatt, der relevante problemstillinger bør inkludere*
  - *klargjøring av de rettslige rammene for dispensasjoner*
  - *krav til objektivitet, kvalitet og transparens og håndtering av spørsmål om uavhengighet ved gjennomføring av konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven*

- *koblingsbestemmelsene mellom plan- og bygningsloven og sektorlovgivningen*
- *en vurdering av konsekvensene av mulige lovendringer for fysisk naturrisiko og overgangsrisiko*

Det er et sterkt behov for å styrke naturens rettsvern i norsk lovgiving og koble sektorlovgivningen opp mot plan- og bygningsloven. Vi støtter derfor utvalgets forslag om å sette ned et utvalg som skal gå gjennom dette.

- *nasjonale forventninger og statlige planretningslinjer gir tydeligere føringer om at hensyn til naturverdier skal vektlegges i kommunal, regional og statlig arealplanlegging, inkludert for sjøarealer i kystsonen*
- *statlige planretningslinjer oppdateres slik at de blir tydeligere på hvilke avveininger og prioriteringer som «skal» eller «bør» gjøres, og at naturrisiko skal inkluderes, og at dette tas hensyn til i statens innsigelsespraksis og i statens egne tiltak*

Skal vi få til en bærekraftig arealforvaltning er det behov for mye klarere og vesentlig mer forpliktende nasjonale forventninger og retningslinjer.

- *konkrete avveininger mellom naturverdier og andre hensyn oppgis og begrunnes for vedtak som har betydning for naturrisiko på alle forvaltningsnivåer – kommune, fylkeskommune og stat, herunder ved statens behandling av innsigelser og dispensasjoner*
- *det stilles økte krav til synliggjøring av naturrisiko og tydeliggjøring av kunnskapsgrunnlaget om konsekvenser av tiltak i plansaker og beslutningsgrunnlag*

For å øke ansvarligheten i beslutninger er det viktig at vedtak begrunnes og naturrisiko tydeliggjøres og synliggjøres.

- *alle kommuner utarbeider en plan for naturmangfold, på egen hånd eller gjennom interkommunalt samarbeid, som grunnlag for kommuneplanens arealdel, alternativt kan planlegging for naturmangfold integreres i arbeidet med kommuneplanen*
- *fylkeskommunene vurderer hvordan hensyn til naturrisiko kan ivaretas i sin regionale planlegging, for å ivareta kommuneoverskridende effekter på og avhengighet av natur*

Sammen med naturregnskap vil en plan for biologisk mangfold være viktig i kommuneplanarbeidet. Regional planlegging bør vær et viktig planleggingsverktøy for å se naturen i et helhetlig perspektiv.

- *relevante myndigheter aktivt ivaretar nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet, blant annet ved vurdering av innsigelser i kommunale beslutningsprosesser*

For å sikre en bærekraftig arealforvaltning er det viktig å styrke innsigelsesinstituttet og ikke svekke dette, slik Stortinget og regjeringen har gjort over mange år.

Konklusjon

Naturrisiko vil være et viktig verktøy for å ansvarliggjøre både myndigheter og private aktører innenfor alle sektorer om hvilke alvorlige konsekvenser naturtap vil få. Det er likevel avgjørende viktig at Stortinget og regjeringen legger nasjonale rammene, som sørger for at vi stanser naturtapet og sikrer en bærekraftig arealforvaltning, blant annet ved at naturens rettsvern styrkes vesentlig og arealnøytralitet bli et overordnet nasjonalt krav i all arealplanlegging. Plan- og bygningsloven må gjennomgås og styrkes, slik utvalget foreslår, for å møte dagens alvorlige utfordringer med naturtap.

Vennlig hilsen
Norsk Friluftsliv

Bente Lier
generalsekretær

Hans Erik Lerkelund
fagsjef naturforvaltning